

Міністерство культури та інформаційної політики України
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Кафедра мистецтвознавчої експертизи
Всеукраїнська асоціація фахівців оцінки
Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів
Асоціація реставраторів України

НАУКОВА АТРИБУЦІЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА, ЕКСПЕРТИЗА ТА ОЦІНКА КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Матеріали науково-практичної конференції

28–29 жовтня 2021 року

Київ 2021

Наукова атрибуція творів мистецтва, експертиза та оцінка культурних цінностей : матеріали наук.-практ. конф., 28–29 жовтня 2021 р. / НАКККіМ, кафедра мистецтвознавчої експертизи ; Всеукраїнська асоціація фахівців оцінки ; Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів ; Асоціація реставраторів України. Київ : НАКККіМ, 2021. 84 с.

У виданні висвітлено актуальні питання реалізації національної політики в царині збереження культурної спадщини. Фахівці, експерти, науковці розглядають проблеми атрибуції та оцінки культурної спадщини, реставрації музейних пам'яток, а також підготовки відповідних кадрів.

Рекомендовано мистецтвознавцям, експертам, оцінювачам, реставраторам, музеєзнавцям, історикам та широкому колу зацікавленої читацької аудиторії.

За загальною редакцією **Чернеця В. Г.**, доктора філософських наук, професора,
ректора Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (*голова*)

Редакційна колегія

Федорук О. К., академік Національної академії мистецтв України, доктор мистецтвознавства професор; **Міщенко І. І.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи, заслужений працівник культури України, член Національної спілки художників України; **Максимов С. Й.**, кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник; **Михальчук В. В.**, кандидат мистецтвознавства, доцент; **Несен І. І.**, кандидат історичних наук, доцент; **Роготченко О. О.**, доктор мистецтвознавства, старший науковий співробітник; **Солярська-Комарчук І. О.**, кандидат філософських наук, доцент; **Шульгіна В. Д.**, доктор мистецтвознавства, професор; **Ліфінцева Г. О.**, методист вищої категорії

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(протокол № 5 від 30 листопада 2021 року)*

**Позиція авторів може не збігатися з позицією редакційної колегії збірника.
Автори несуть повну відповідальність за викладений матеріал.**

З М І С Т

Науковий дискурс-практикум

<i>Антонець І.</i>	Монументально-декоративне панно Оксани Мась у колекції Музею образотворчих мистецтв ім. О. Білого міста Чорноморськ Одеської області.....	3
<i>Афоніна О.</i>	Експертиза нотних автографів Віктора Степура.....	5
<i>Варчук М.</i>	Атрибуція мініатюрного «Портрета Станіслава-Августа Понятовського» в Музеї Ханенків	6
<i>Зайцева В.</i>	Технологічні особливості іконостасу Троїцької надбрамної церкви Києво-Печерської лаври	8
<i>Зосім О.</i>	Атрибуція рукописних пісенників XVII–XVIII століть східнослов'янської традиції	10
<i>Капітанова Л.</i>	Атрибуція ілюстрованої листівки кінця XIX – початку XX століття	11
<i>Капишук О.</i>	Атрибуція деяких творів живопису Миколи Глуценка з колекції Дніпропетровського художнього музею.....	13
<i>Карпенко О.</i>	Джерела інспірації українського авангарду.....	14
<i>Козак Н.</i>	Застосування синтезу мистецтв при реновації і реконструкції архітектурних об'єктів.....	16
<i>Личкова В.</i>	Виміри естетичної атрибуції українського авангарду	17
<i>Любимцева О.</i>	Використання штучного інтелекту в реконструкції творів мистецтва	18
<i>Маліков В.</i>	Чотири лінії мистецтва дніпровського художника В'ячеслава Апета	21
<i>Мацело А.</i>	Група дерев'яних скульптур XVIII століття з колекції Музею Ханенків: авторство творів та ідентифікація персонажів	22
<i>Міщенко І.</i>	Атрибуція графічних творів Євзебія Ліпецького	24
<i>Молинь Н.</i>	Ювілейна виставка Анатолія Калитка.....	26
<i>Молинь І.</i>	Слово про вчителя і колегу Мирослава Радиша.....	28
<i>Наумова Л.</i>	Фільм Миколи Шпиковського «Хліб» (ВУФКУ, 1929).....	30
<i>Несен І.</i>	Ескізи театральних костюмів у творчому доробку Миколи Духновського	32
<i>Несмачний С.</i>	Окремі аспекти атрибуції мистецького доробку художника Михайла Сапожникова в контексті визначення початкової межі символістського періоду творчості майстра	34
<i>Солярська-Комарчук І.</i>	Аналіз художньої манери Миколи Трегуба.....	36
<i>Старостенко С.</i>	Творчість Валерії Трубіної в контексті сучасного українського мистецтва	38
<i>Федоренко В.</i>	Дослідження Я. Запаса та Я. Ісаєвича «Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні» як джерело атрибуції київських стародруків XVII–XVIII ст.	39
<i>Шульгіна В., Димань Т.</i>	Особливості експертизи нотних рукописів.....	42

Література

1. Історія виникнення листівки. URL: <http://www.art-shopping.com.ua/cards/history2> (дата звернення: 20.10.2021).
2. Osborn B. Yeovil The Postcard Collection – Amberley Publishing Limited, 2019. 96 с.
3. В почтовому музеї Австрії. *Филателия СССР* № 12. 1975. С. 46–47. URL: <http://www.stampsportal.ru/world/europe/westeurope/2217-vena-1975-12> (дата звернення: 20.10.2021).
4. Арлазоров М. Вам письмо! Из истории мировой почты. Москва, 1966. 232 с.
5. Ларина А. Иллюстрированная открытка: вопросы атрибуции. *Вестник Российского государственного гуманитарного университета. Исторические науки. Региональная история. Краеведение*. Москва, 2012. № 6. С. 214–224.

Капишук Олена,

*старша наукова співробітниця КЗК «Дніпропетровський художній музей» ДОР»,
аспірантка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*

**АТРИБУЦІЯ ДЕЯКИХ ТВОРІВ ЖИВОПИСУ МИКОЛИ ГЛУЩЕНКА
З КОЛЕКЦІЇ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ**

Збірка творів художника Миколи Глуценка – один з найвагоміших для дослідників і науковців збоку фонду Дніпропетровського художнього музею. Колекція робіт М. П. Глуценка налічує 100 творів, 87 з яких – дарунок автора музею в 1974 році після персональної виставки у м. Дніпропетровську [2]. Збирати твори художника почали завдяки Дирекції художніх виставок України, що в 1952, 1953, 1963 та 1966 роках передала до Дніпропетровського художнього музею чотири живописні твори митця. У 1975 році з Архіву художніх творів Міністерства культури СРСР (м. Загорськ) до музею потрапили ще дві роботи (1 живописна, 1 графічна). У 2003 році місцевий художник А. І. Потапенко подарував музею акварельну роботу, що лишається в музейній збірці єдиним твором Миколи Глуценка, виконаним у цій техніці. Останнє на сьогодні надходження відбулося у 2011 році, коли Народний історико-краєзнавчий музей с. Спаське (Новомосковський район Дніпропетровської області) передав музеєві шість творів живопису [1, 4–5].

Як пропонують автори вступної статті до альбому-каталогу «Колекція творів Миколи Глуценка із зібрання Дніпропетровського художнього музею», мистецтвознавці С. М. Несмачний та І. Б. Труш, творчу спадщину художника можна умовно поділити на три періоди: 1924–1936 роки – закордонний період (не представлений у колекції ДХМ), 1936 – початок 1960-х років – період дослідження реалій радянського образотворчого мистецтва. Третій період, кінець 1950-х – 1970-ті роки, найбільш яскраво ілюструє самобутність таланту художника. Кількість творів цих років переважає в музейній збірці. Найбільш ранній твір музейної колекції датовано 1941 роком, а найбільш пізню роботу – 1973 роком [1, 4–5].

Фіксування творів М. П. Глуценка у фондово-обліковій документації (книги надходження, книги групи зберігання, інвентарні картки) здійснювали музейники в роки дарування чи передачі творів художника до Дніпропетровського художнього музею. Чинна інвентарна документація ДХМ визначає всі 100 творів Миколи Глуценка як оригінальні твори художника, що не потребують встановлення авторства.

Імпульсом для уточнення атрибуції деяких творів художника слугувала підготовка альбому-каталогу «Колекція творів Миколи Глуценка із зібрання Дніпропетровського художнього музею». У 2021 році наукові працівники музею в процесі складання науково-уніфікованих паспортів, які нині слугують основою для наукової та експозиційної діяльності й введення музейних предметів у науковий обіг, здійснили низку уточнень (додаткову атрибуцію) щодо розмірів робіт. Співробітники фондового та реставраційного відділів музею створили базу підписів художника й візуально дослідили зворотний бік (реверс) музейних експонатів.

Переважає більшість творів колекції має характерний авторський підпис на лицьовому боці полотна й авторські позначки (назву, дату) на звороті. В процесі складання науково уніфікованих паспортів була виявлена необхідність в уточненні датування двох творів живопису М. П. Глуценка: Ж-797 «Осінь у розпалі» (полотно, олія, 90×70 см) та Ж-793 «Пам'ятник Лесі Українці. Луцьк» (полотно, олія, 87×116 см).

Робота «Пам'ятник Лесі Українці. Луцьк» не має авторських позначок, за допомогою яких можна було б встановити час написання твору, відсутня така інформація і в науково-фондовій документації. Історична розвідка дала змогу виявити, що пам'ятник Лесі Українці скульптора Л. Д. Муравіна в м. Луцьк було встановлено у 1966 році, відома на цей час біографічна довідка М. П. Глуценка не містить фактів його подорожі до Луцька в другій половині 1960-х років. Спираючись на наявну інформацію, можемо зробити обґрунтоване припущення, що робота «Пам'ятник Лесі Українці. Луцьк» була створена в хронологічному відрізку між 1966 та 1974 роками.

Первинний візуальний аналіз картини «Осінь у розпалі» та стилістичний порівняльний аналіз з іншими творами колекції викликав сумніви щодо відповідності датування роботи 1955 роком (датування, що міститься у фондово-обліковій музейній документації) до змісту та стилістики зазначеного твору. Аналіз реверсу картини «Осінь у розпалі» засвідчив, що датування 1955 роком, імовірно, помилково зафіксовано у фондово-обліковій документації через хибне розшифрування однієї з цифр авторської позначки, зробленої олівцем на підрамнику, і що правильно буде трактувати авторський напис як «1965». Датування роботи 1965 роком підтверджує порівняльний стилістичний візуальний аналіз творчої манери, мотиву та сюжету роботи, колористичних зв'язків, формату підрамника з декількома роботами М. П. Глуценка з музейної колекції, що були створені в тому самому 1965 році: Ж-829 «Містечко в Швейцарії», 1965 (полотно, олія, 90×70 см) та Ж-1686 «Альпи», 1965 (полотно, олія, 40×80 см).

Можемо зробити обґрунтоване припущення, що роботу «Осінь у розпалі» було створено в 1965 році під час творчої поїздки до Швейцарії. Аналіз наявних бібліографічних джерел також не суперечить цій теорії. Як зазначає автор-упорядник збірника «Спогади про Миколу Глуценка» І. М. Блюміна в розділі «Дати життя і творчості М. П. Глуценка», саме у 1965 році Микола Петрович відвідував Швейцарію через збирання матеріалів для серії робіт «По ленінських місцях за кордоном» [5, 92]. Наступним можливим кроком щодо вивчення творів Миколи Глуценка з колекції ДХМ після історико-архівної розвідки та структурно-стилістичного аналізу є техніко-технологічні та фізико-хімічні дослідження за допомогою науково-технічних експертів.

Література

1. Альбом-каталог «Колекція творів Миколи Глуценка із зібрання Дніпропетровського художнього музею» / упоряд. С. М. Несмачний. Дніпро : Сігматрейд, 2021. 108 с.
2. Архів обліку та збереження КЗК «Дніпропетровський художній музей» ДОР. Инвентарная книга №1 (первичных поступлений Днепропетровского государственного художественного музея от №1 до № 3426).
3. Демидчук-Демчук И. Ф., Лугина Л. Л., Чамлай Н. С. Живопись Николая Глуценка советского периода. Опыт комплексного исследования. URL: <http://www.art-lab.com.ua/index.php/ru/2010-04-13-10-48-45/265-2012-12-10-14-27-28> (дата звернення: 25.10.2021).
4. Куцаєва Т. О. «Додаткова атрибуція» і «реатрибуція» музейних предметів: питання актуальності (на прикладі колекції НМІУ). *Історико-культурна спадщина: проблеми збереження і популяризації* : тези IV Міжн. наук.-практ. конф., м. Львів, 21–22 квіт. 2017 р., Львів. С. 66–69.
5. Микола Глуценко. Спогади про художника / упоряд. : І. М. Блюміна. Київ : Мистецтво, 1984. 94 с.

Карпенко Ольга,

*старша викладачка кафедри рисунка, живопису та скульптури,
аспірантка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*

ДЖЕРЕЛА ІНСПІРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО АВАНГАРДУ

Українське авангардне мистецтво стало своєрідним відродженням національного стилю, що відповідав духу часу. Інтерпретація орнаментики козацького бароко проявила себе в мистецтві модерну. На початку століття (1910–1920 рр.) українські мистці були захоплені ідеєю пошуків національного стилю; тривало становлення українського стилю в архітектурі, у формуванні якого велике значення мала творчість Василя Кричевського. У Львові, за запрошенням Товариства сприяння руській штудії, утвореного 1904–1905 роках, працювали С. Васильківський, В. Кричевський, О. Сластіон, М. Жук, І. Іжакевич, І. Бурачек [3, 54].

Мистецтво України початку ХХ століття перебувало під впливом тенденцій модерну. Видатні українські мистці, зокрема: Ф. Кричевський, О. Новаківський, О. Мурашко, А. Маневич, М. Жук, привносили стилістику модерну з мистецьких центрів Кракова, Мюнхена, Відня, Парижа. Авангардне мистецтво по-своєму інтерпретувало стилістику модерну. Наприклад, у творах Казимира Малевича 1907 року під назвою «Ескіз фрескового живопису» відчутний вплив модерну в певній умовності золотистого колориту, що символізує духовний світ, у декоративності й площинності зображення, використанні хвилястої контурної лінії і наявності орнаментики, що особливо помітно у творі «Плащаниця» 1908 року. Як зазначає Т. Кара-Васильєва в статті, присвяченій аналізу історії мистецтва ХХ століття: «Характерною рисою українського живопису цього періоду щодо художньо-стильових рішень є органічне поєднання попередніх стильових напрямів з модерном, стилістики народного мистецтва з найсучаснішими авангардними засобами творення образу» [3, 55].

Наукове видання

**НАУКОВА АТРИБУЦІЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА,
ЕКСПЕРТИЗА ТА ОЦІНКА КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ**

Матеріали науково-практичної конференції
(Київ, 28–29 жовтня 2021 р.)

Редагування: О. І. Бугайова,
Л. М. Міненко

Верстання Л. М. Міненко

Підп. до друку 06.12.2021. Формат 60х84 ¹/₁₆.
Друк ризо. Умов. друк. арк. 4,9. Обл.-видав. арк. 8,9.
Наклад 100 прим. Зам.

Видавець і виготовлювач
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9.
Свідectво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 3953 від 12.01.2011.